

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ'NDE MİLLÎ BİRLİĞİN YERİ*

Prof. Dr. AHMET MUMCU

Atatürkçü düşünce sisteminde millî birliğin yerini belirtmek ve önemini kavramak için, ilk önce, kısa da olsa "Atatürkçü Düşünce Sistemi" ile "Millî Birlik" üzerinde durmak, her ikisinin de niteliklerini görmek gerekir.

1980 yılına gelinceye değin, Atatürk'ün bir düşünce sistemi kurup kurmadığı yolunda çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Bir kesimdeki bilim adamları ve yazarlara göre Atatürk, sadece "esnek" bazı görüşler ortaya atmış, belli yollar göstermiş bir önderdir. Kimi başka yazarlar için Atatürkçülük, bir inançtan ibarettir. Diğer bir bölüm yazarlar ise, Atatürk'ün büyük bir düşünce sistemi kurduğunu anlamışlar, ama bunun çerçevesini bir türlü çizememişlerdir. Acaba bu kavram karışıklıklarının sebebi neydi?

Bildiğiniz gibi Atatürk, Türkler için, yepyeni esaslara dayanan bir devlet kurmuş ve çürümüş toplumsal kurumları inkılâplar yoluyla değiştirmiştir. Bütün bunları yaparken belli bir plâna göre hareket etmiştir. Gençliğinden beri öğrenip benimsediği temel fikirleri, bu plân içine oturtmuştur. Ama, yapmak istediklerini daha önceden bir ideoloji biçiminde dururmamıştır. Bu noktada biraz daha duralım: İdeoloji bir düşünceler bütünüdür. Bu bütün içindeki düşünceler, siyasal veya toplumsal bazı görüşlerden, inançlardan yahut bilimsel verilerden çıkabilirler. Önemli olan, bu düşüncelerin birbiri ile uyum içinde olması ve belli hedefleri gerçekleştirmek için kullanılmasıdır. Böylece beliren ideolojiler, özellikle devletlerin yönetilmeleri için, hem amaç, hem de yöntem olarak son derece önemlidirler. Hükümetler, belli ideolojileri amaç olarak benimserlerse, o ideolojide yer alan esasları uygulama alanına dökerler. Şimdi, ideolojiler uzun ve engin düşünce faaliyetlerinden çıkarlar ve genellikle bazı toplumlarda inkılâplar için de kullanılırlar. İnkılâpçılar, gerçekleştirecekleri amaç-

*Bu konuşma 10 Kasım 1986 günü Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda düzenlenen "Atatürk'ü anma töreni"nde yapılmıştır.

ları, benimsedikleri ideolojilerden çıkarırlar. Pek çok ideoloji de, yandaşı olan bilim ve siyaset adamlarınca, daha eylem alanına geçirilmeden işlenmiş ve sağlam esaslara bağlanmıştır. İşte Atatürk, gerçi Batıdaki ideolojilerin akılcı, insancıl olanlarından yararlanmış, kafasında bir sentez oluşturmuştu ama, bunları bir araya getirerek ilân edememişti. Sebebi de son derece açıktı. Bakınız Nutuk'ta, belki çoğunuzun bildiği bir gerçeği nasıl belirtiyor: "... kararın bütün gerek ve zaruretlerini, daha ilk gününde açığa vurup ifade etmek elbette isabetli olamazdı. Uygulamayı birtakım safhalara ayırmak, olaylardan ve olayların akışından yararlanarak milletin duygu ve düşüncelerini hazırlamak ve basamak basamak ilerleyerek hedefe ulaşmak gerekiyordu..." "Milletin gelişmesini ve yükselmesini sağlayacak doğru yol buydu. Ben de bu yolda yürüdüm, ancak bu pratik ve güvenilir başarı yolu, yakın çalışma arkadaşlarım olarak tanınmış kimselerden bazıları ile aramızda zaman zaman görüşler, davranışlar ve yapılan çalışmalarındaki uygulamalar bakımından, temel veya ikinci derecede birtakım anlaşmazlıkların, kırgınlıkların ve hatta ayrılımların da sebebi ve açıklayıcısı olmuştur. Millî Mücadele'ye beraber başlayan yolcuların bazıları, millî hayatın bugünkü cumhuriyete ve cumhuriyet kanunlarına kadar uzanan gelişmelerinde, kendi fikir ve ruh kabiliyetlerinin kavrayış sınırları bittikçe, bana karşı direniş ve muhalefete geçmişlerdir¹". Gördüğünüz gibi Atatürk, yukarıda belirttiğimiz noktayı açıklıyor. Demek istiyor ki: "Eğer yapmak istediklerimi baştan açıklasaydım, yani ideolojimi ilân etseydim, inkılâp başarı kazanamayacaktı..." Ama O, kafasında bir ideoloji oluşturmuştu. İdeoloji, uyum içindeki düşünceler sistemi olduğuna göre O, buna sahipti ve ideolojisini hiç sapmadan uyguladı. "Eğer dokuz yıllık faaliyetimiz ve yaptıklarımız bir mantık silsilesi (dizisi) ile gözden geçirilirse, ilk günden bugüne kadar takip ettiğimiz genel doğrultunun, ilk kararın çizdiği yoldan ve yöneldiği hedeften asla sapmamış olduğu kendiliğinden anlaşılır". Bütün büyük ideoloji inkılâplarında olduğu gibi, Türk inkılâbında da uyumlu, düzenli hedefler ve uygulamalar yer almıştır. Öyle ise Türk inkılâbının getirdiği ve dayandığı ilkelere dayanarak oluşan Atatürkçülüğe, bir ideoloji adını vermek kadar doğru bir tutum yoktur. Eğer Atatürkçülük bir görüş, bir yol gibi basit nitelikte olsaydı, başarı sağlayamazdı.

Atatürkçülüğü, ideoloji saymayanlar şu kanıtları ileri sürerler: Dünya üzerindeki büyük ideolojiler arasında Atatürkçülüğün adı geçmez. Atatürkçülük doğru ve gerekli bir yol olduğu halde, belli kişilerce sis-

¹ Nutuk I, (Zeynep Korkmaz tarafından sadeleştirilen baskısı) Ankara 1984, s. 10-11.

temleştirilip işlenmemiştir... Ancak, bu görüşler doğru değildir. Atatürk, ideolojisini sağlığında, eylemleri, sözleri ve yazıları ile güçlü bir biçimde kurmuştur. Ama Atatürkçülüğü durmadan gelişen bir düşünce sistemi durumuna getirmekte gecikmiştir. Şimdi bu eksik gideriliyor. Atatürkçülük ayrıca, belki klâsik ideolojiler gibi işlenmemiştir ama etkileri, özellikle kalkınmak isteyen Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkelerinde her an görülmektedir; başka ve değişik biçimlerde de olsa.

Her ideolojinin özellikleri vardır. Atatürkçülüğün özelliği, katı-donmuş dogmalara dayanmamasıdır. O, bütün toplumlarda uygulanabilecek esaslar içerir. Akla, bilime, insan sevgisine dayanması onu işlenmeye uygun ve gelişmelere açık bir durumda tutmaktadır.

Atatürkçülük, Türk milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış millî bir ideolojidir. Temelinde insanlığın binlerce yıl işlediği yüksek değerler vardır. İlerlemeye, yenileşmeye açıktır. Bu ideolojidir ki vatanı parçalanmaktan kurtarmış, yıkıntular üzerinde onurlu ve millî bir devlet yükselmiştir. Kemalist ideolojiden her sapışta milletimizin başına gelenler bize ibret olmalıdır. Atatürkçülük, temel nitelikleri değiştirilmeden yorumlanabilir, zira katı bir ideoloji değildir. Ama ondan vazgeçmek karanlığa gömülmek anlamına gelmektedir².

İşte artık Yüksek Kurumumuzun çalışmaları ve bu çalışmaların ışığı altında yapılan araştırmalar, Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin esaslarını beraklaştırmakta, bu ideolojinin gerçek niteliğini ortaya koymaktadır.

Atatürkçü Düşünce Sistemi iki büyük temel üzerinde yükselir: Akılcılık ve milliyetçilik. Milliyetçilik "bir millete ait olma" duygusu ve duyguyu geliştirme isteği ve eylemi demektir. Millet, bugün dünyada, bir devletin kurulup gelişmesindeki en önemli öge sayılmaktadır. Bir insan topluluğunun "millet" durumunu alabilmesi için, hepimizin bildiği gibi bazı özelliklere sahip olması şarttır. Bu özelliklerin başında da "bir arada yaşama isteği" gelir. Gerçekten bir insan topluluğunun bireyleri "birarada yaşamak" istemezlerse, o zaman "millet" düzeyine yükselemezler. Öyle ise "birlik" ve "millet" kavramları eş anlamlı bile sayılabilirler. Atatürk, millet tanımında bu özelliği büyük bir titizlikle ön plânda tutmuştur: "Millet, zengin bir hatıra mirasına sahip, birlikte yaşamak konusunda müşterek ve samimi

² Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I. Atatürkçülük (YÖK Yayını) Ankara 1986, "Giriş" Ahmet Mumcu tarafından yazılmıştır. s. 7.

bir arzu gösteren, malik olduğu mirası muhafazada iradeleri birleşen insan topluluğudur". Bakınız, son derece bilimsel olan bu tanımda "müştereklik -yani ortaklık- ve birlik" ön plândadır. Bu tanımdan hareketle Türk milletinin özelliklerini sayan Atatürk şöyle der: "Türk milletinde siyasî varlıkta birlik, dil birliği, soy ve kök birliği, tarihî ve ahlâkî karabet vardır" (buradaki soy ve kök ırkî değil kültürel köktür). Dikkat edilirse burada da temel öge "birlik"tir. Gerçekten, bir milletin bireyleri birbirinden koparlarsa milletlik niteliği de silinir gider. Öyle ise, milliyetçilik ilkesinin yaşayabilmesi için millî birlik ve dayanışma başta gelen şarttır. Bu açıklamalara dayanarak millî birliği şöylece tanımlamak kabildir: "Bir milletin bireylerinin, birarada yaşama isteğine sahip olarak milletlik niteliğini sürdürmesi millî birliktir".

Atatürkçü Düşünce Sisteminde millî birliğin yeri böylece beliriyor: Milliyetçiliğin temel ögesi olarak millî birlik. Öyle ise Atatürkçü Düşünce Sisteminde millî birliğin yeri, milliyetçilik ilkesi ile bağlantılı bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Atatürk milliyetçiliği, Türk milletinin her türlü tehlikeye karşı koyabilmesi, sağlam ve mutlu bir yaşam içinde gelişip, durmadan yükselmesi için izlenecek en güvenli yoldur. Bugünkü millî devletimiz, millî egemenliğe dayanmaktadır. Öyle ise millet, kendi kaderini kendi çizmektedir. Böylesine önemli, büyük bir görev yüklenen milletin bireylerini birbirine kaynaştıracak mükemmel ve tek çimento da milliyetçiliktir. Atatürk, Türk milliyetçiliği ilkesini en geniş kapsamı ile ortaya koyarken, onun ırkçılığa karşı, insancıl, barışçı ve lâik karakterini özellikle belirtmiştir. O'nun deyişi ile "Van'dan, Diyarbakır'dan Trakya'ya; Karadeniz'den Akdeniz'e kadar yurdumuzun her bucağındaki insanları hep aynı cevherin damarı olarak" görmek Türk milliyetçiliğinin temel taşı sayılmalıdır.

Atatürk milliyetçiliğine göre, kendini içtenlikle Türk sayan herkesin mezhep, din, ırk gibi esaslara dayanmadan Türk milleti içinde görülmesi sağlanmıştır. Bu anlayış biçimi, Türklerin eski geleneksel davranışlarına da çok uygun düşmektedir. Orhun yazıtlarında Bilge Kağan "Türk ulusundan" söz ederken, bir mezhep veya din birliğini değil, kendi devletinin iradesini severek içtenlikle tanıyan herkesi kastediyordu. Bu gelenek, Kurtuluş Savaşında da kendini en üstün bir biçimde göstermiştir. Gerçekten bu büyük mücadele "vatanın kurtulması" ülküsüne sarılan bütün yurttaşların elbirliği ile kazanılmıştı. Bu elbirliği, zaten bilinç altında yatan Türk milliyetçiliğini açığa çıkarmış ve kökleştirmişti. Kurtuluş Savaşında aynı

ülkü ile çalışan yurttaşlarımız, mücadeleye inandıktan sonra ayrı düşünmemişler, bölünmemişlerdir. Türk'ün özündeki bu niteliği ustaca ortaya çıkaran ise, hiç şüphesiz Atatürk olmuştur.

Atatürk böylece Türklüğün yaşaması için en sağlam güvence olarak gördüğü milliyetçilik ilkesini, durup dinlenmeden sağlamlaştırma çabası içindedir. 5 Kasım 1925'te, bugünkü adıyla Ankara Hukuk Fakültesi'ni açarken yaptığı ünlü konuşmada, bu çabalarının vardığı veya varacağı hedefi en çarpıcı bir biçimde dile getirmektedir:... "Türk İnkılâbı nedir? Bu inkılap, kelimenin ilk bakışta ima ettiği ihtilâl manâsından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir... Milletin mevcudiyetini devam ettirmesi için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet dinî ve mezhebî bağ yerine, Türk milliyeti bağı ile fertlerini toplamıştır"...

Bu büyük gerçek bugün, millî varlığımızı sürdürmemiz için uyulması gerekli en önemli esastır. Bir an için Türk milliyetçiliği yerine ırk, mezhep, aşırı ve katı bir ideoloji veya din gibi bir esası kabul edelim. Sonuç, en kısa bir zamanda parçalanıp yok olmaktır.

Türk milliyetçiliğini ayakta tutacak esasın ise, millî birlik olduğunu söylemiştik. Gerçekten, bu milletin bireyleri "aynı cevherin damarları olduklarını" hiçbir zaman unutmamalıdır. Millî birliğin anlamını, değerli hocam Feyzioğlu ne güzel anlatıyor:

"Millî birlik ve beraberlik duygusu, aralarındaki bütün ayrılıklara rağmen, milletin fertlerini birbirlerine sınıksız bağlar.

Milleti teşkil eden birimlerin doğum yerleri, büyüdükleri yurt köşeleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, mezhepleri, siyasî parti rozetleri ayrı olabilir. Fakat, doğum yerleri ayrı da olsa, vatan birdir. Parti bayrakları ayrı da olsa, ayıldızlı bayrak birdir. Meslekler, mezhepler ayrı da olsa, millet birdir.

Bir milletin mensuplarının aynı gemide yolculuk eden insanlar oldukları; gemi su alırsa, mürettebatıyla, yolcularıyla, herkesin tehlikeye düşeceği unutulmamalıdır.

İlk bakışta ayrı gibi duran parmaklar nasıl ele, aynı kola bağlı iseler, doğum yerleri, geçim kaynakları, meslekleri, siyasî tercihleri ayrı olan yurttaşlar da, aynı millete bağlıdır. Nasıl ayrı gibi duran parmaklar kazmayı, küreği, kalemi beraberce tutuyor ve gerektiğinde birleşip tek bir

yumruk oluyorsa, bir milletin fertleri de, milletin kalkınması veya savunulması uğrunda el ele vermeği bilmelidirler. Gerektiğinde tek bir yumruk gibi birleşebilmek için, parmakların arasına düşmanlık dikenleri yerleştirilmesine imkân bırakmamalıdır.

Yüzyıllar boyunca aynı bayrak altında, aynı inançları paylaşarak yaşamış, ortak vatanlarını omuz omuza savunmuş, "kaderde, kıvançta ve tasada ortak olmuş", aynı büyük milletin şerefli evlâtları olarak yaşamağa kararlı insanlar arasında ayrılık tohumları ekilmeğe çalışılması, Atatürk'ün toplayıcı, birleştirici Türk milliyetçiliği anlayışıyla bağdaşmaz"³.

Hocamızın bu görüşlerini, Atatürk çeşitli konuşmaları ile ilham etmiştir:

*"Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında millî birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Millet varlığını... korumak için bütün yurttaşların canlarını ve her şeylerini derhal ortaya koymaya karar vermiş olmaları, bir milletin en yenilmez silâhı ve korunma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk milletinin idaresinde ve korunmasında, millî birlik, millî duygu, millî kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir"*⁴. (1935)

*"Gerektiğinde vatan için bir tek fert gibi yekpâre azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet, elbette büyük bir geleceğe lâyık ve aday olan bir millettir"*⁵. (1927)

*"Bir milletin başarısı, mutlaka bütün millî güçlerin bir istikamette oluşması ile mümkündür. Bu nedenle bilelim ki, elde ettiğimiz başarı, milletin güç birliği etmesinden, ortak hareket etmesinden ileri gelmiştir. Eğer aynı başarı ve zaferleri gelecekte de tekrarlamak istiyorsak, aynı esasa dayanalım ve aynı şekilde yürüelim"*⁶. (1923)

ve 1975-1980 dönemi için ibret alınacak bir söz:

*"Türk milleti, kendinin ve memleketin yüksek menfaatlerinin aleyhine çalışmak isteyen bozguncu, vatansız ve milliyetsiz beyinsizlerin saçmalamalarındaki gizli ve kirlî emelleri anlamayacak bir topluluk değildir"*⁷.

³ Turhan Feyzioğlu: Atatürk ve Milliyetçilik (Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi-Atatürk ve Atatürkçülük dizisi 1.) Ankara 1986, s. 41.

⁴ Utkan Kocatürk: Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, 3. Basım, Ankara 1984, s. 173.

⁵ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri Ankara 1964, (Türk İnkılâp Tarihi Enst. yayını-Derleyen Nimet Arsan), s. 536.

⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, (İkinci Baskı), Ankara 1959, s. 77.

⁷ Atatürkçülük, Birinci Kitap, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Ankara 1983, s. 74-76.

Konuşmamın başında, Atatürkçülüğün bir düşünce sistemi olduğunu söylemişim. Birbirine bağlı ilkelerden ve düşüncelerden oluşan bir sistemdir Atatürkçülük. Her düşünce sisteminde olduğu gibi, Atatürkçülük'te de itici bir güç, bir ruh gerektir. Türk milletinin mutluluğunu sağlamaktan başka hiç bir amacı olmayan Atatürkçü Düşünce Sistemine işlerlik, can veren ruh milliyetçiliktir ve yalnız millî birlik bu ruhu her an sağlıklı tutabilir.